



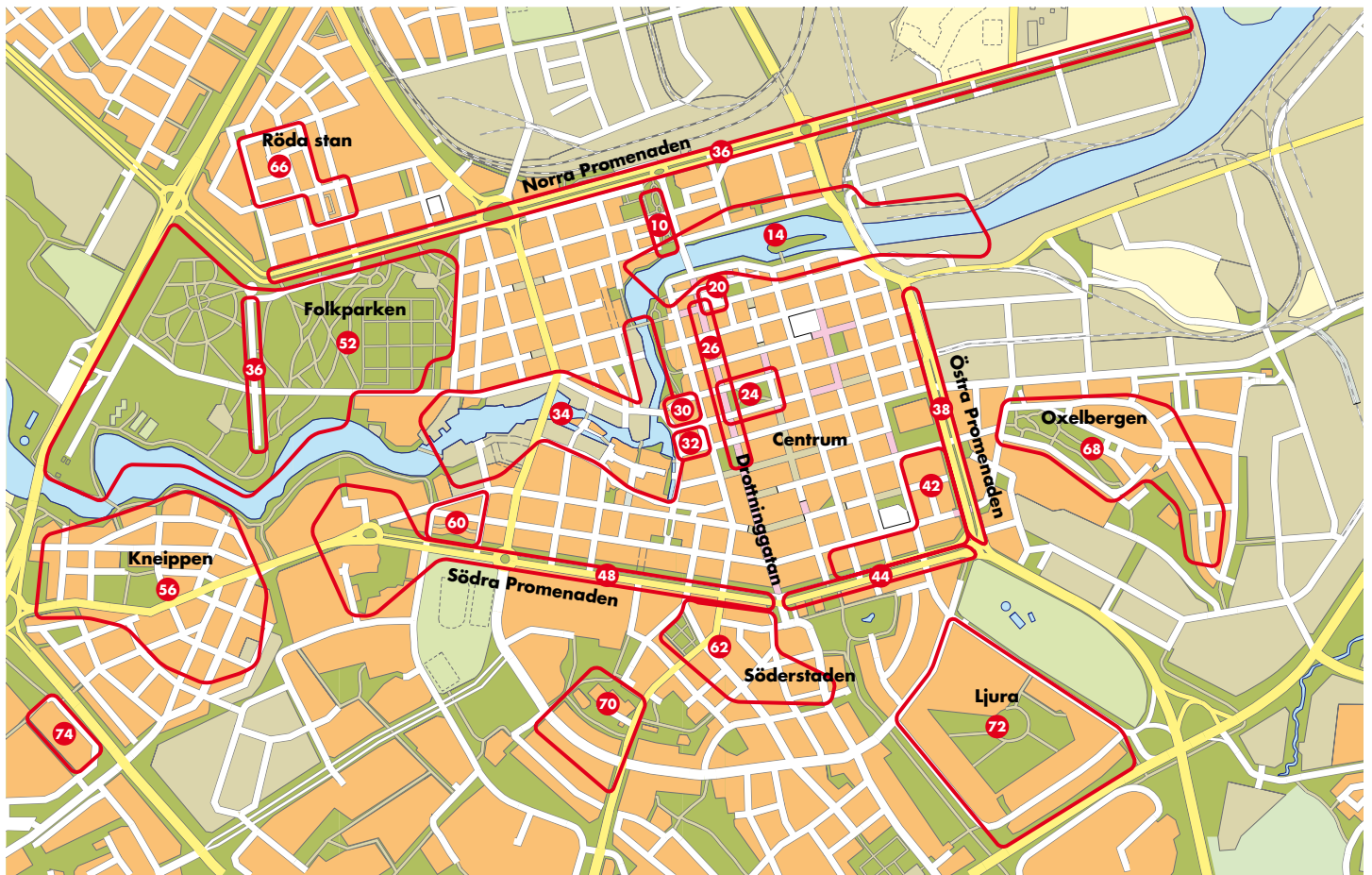
MED ÖPPNA ÖGON  MILJÖER OCH HUS I NORRKÖPING



DEN HÄR VANDRINGSBOKEN VILL
HJÄLPA DIG ATT UPPTÄCKA DETALJER I EN UNIK
OCH ANNORLUNDA STAD – NORRKÖPING.
PÅ ÖVERSIKTSKARTAN PÅ FLIKENS INSIDA
FINNS DE UTVALDA OMRÅDENA MARKERADE. 

ÖVERSIKTSKARTA ÖVER NORRKÖPING

SIFFRORNA I KARTAN HÄNVISAR TILL DE
SIDOR DÄR OMRÅDENA BESKRIVS





Med öppna ögon är en liten bok för vandrings i Norrköping. Vår strävan har varit att väcka nyfikenhet och skärpa synen under vandringen. Med boken i handen kan Du upptäcka stadens rikedom och vandringen blir roligare och intressantare.

Ett 20-tal miljöer är beskrivna. Till Din hjälp finns det kartor över varje område där varje objekt är markerat med en siffra. Arkitektoniska termer förklaras och ett urval av norrköpingsarkitekter presenteras kortfattat. För den som vill veta mera finns många läsförslag.

Boken har kommit till genom ett givande samarbete mellan Norrköpings kommun och dess näringsliv.

Mycket nöje!

Bonnie Festin
Text & projektledare

Leif Sjögren
Stadsarkitekt

Tomas Jönsson
Stadsmuseichef



UPPTÄCK NORRKÖPINGS RIKEDOM! 

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

4	NORRKÖPINGS MÖNSTER
10	CARL-JOHANSPARKEN
14	UTEFTER STRÖMMENS KAJER
20	TYSKA TORGET
24	OLAIPARKEN
26	DROTTNINGGATAN
30	SWARTZISKA KVARTERET
32	GAMLA TORGET

INDUSTRILANDSKAPET	34
PROMENADERNA	36
ÖSTRA PROMENADEN	38
HYRESHUS MED TINNAR OCH TORN	42
SÖDRA PROMENADEN ÖSTRA DELEN	44
SÖDRA PROMENADEN VÄSTRA DELEN	48
FRÅN FOLKPARKEN TILL HIMMELSTALUND	52
KNEIPPEN	56

60 KV KLINTEN OCH DE ENGELSKA RADHUSEN

62 SÖDERSTADEN

66 RÖDA STAN OCH KV BJÖRNEN

68 OXELBERGEN

70 SÅPKULLEN OCH ALBREKTSVÄGEN

72 LJURA

74 NORDISK VILLAPARAD

76 ARKITEKTER I NORRKÖPING

ARKITEKTURSTILAR 79

ORDFÖRKLARINGAR 80

VAR KAN VI LÄSA MER? 81

SPONSORER 82

NORRKÖPINGS MÖNSTER ④



De olika tiderna avsätter skiftande mönster i stadsbilden. Det medeltida gatunätet följer stranden och terrängen, 1600-talets rutnätsplan bildar ett tydligt mönster och 1800-talets boulevarder inramar staden.

FÖR E STADEN

Där Norrköping ligger idag har det funnits människor sedan stenåldern. En harpunerad grönländssäl, funnen vid grundgrävningen av det nya rådhuset 1903, vittnar om mänskligt liv här redan för 6000 år sedan.

Hällristningarna på Himmelstalundsområdet väster om staden berättar om en rik bygd och befolkning kring Strömmen redan för 3 000 år sedan. Här var det gott att leva. Här fanns fisk och grödor. Man färdades på Strömmen ut mot havet och en handelsplats utvecklades.

RESTER AV DET MEDELTIDA Staden växte fram ur en medeltida kvarn- och fiskeby vid Motala Ström. En marknadsplats och ett tingsställe anlades där Gamla Torget nu ligger. På åsen nära torget byggde man en dopkyrka, S:t Johannes, nu Hörsalen. S:t Olai kyrka byggdes av trä på kunglig mark. Bebyggelsen växte fram på stranden och mellan de två kyrkorna.

I närheten av Gamla Torget låg den äldsta bron, nuvarande Gamlebro. Det är här, längs Västgötegatan och på Gamlebro, över Motala Ströms vatten, som vi anar det medeltida gatunätet i Norrköping. Här följer gatan naturens former.





Vi kan också upptäcka det medeltida gatumönstret i kyrkan S:t Olais sneda placering i förhållande till det rätvinkligna gatunätet runt om.

1600-TALETS r u TNä TSPLAN

Staden expanderade och på Kvarnholmens vapenfaktori smiddes hillebarder, rustningar och musköter av specialhantverkare från många länder. Louis de Geer (1587-1652) satte fart på staden med handlingskraft och kapital. Norrköping blev nu i storlek och kapacitet rikets andra stad. Vid 1600-talets slut var folkmängden 6 000.

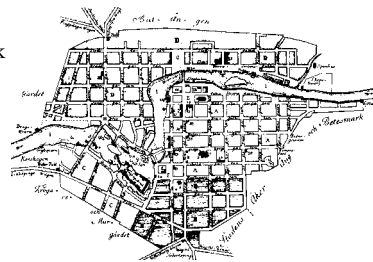
1620 fick Norrköping påbud av Gustav ii Adolf att hålla två bryggor för skeppsfarten och stadens storhetstid som hamnstad inleddes.

Det var Johan iii:s son, hertig Johan av Östergötland, som angav riktlinjerna för den rätvinkliga utnäringsplan som

upprättades av kungens lantmätare Örnehus. I den nya stadsdelen – Saltängen – på Strömmens norra sida, lyckades man helt genomföra de nya idéerna. Saltängsgatan skulle bli paradgata med vackra stenhus på vägen ut mot Johannisborgs slott som stod färdigt 1639. Grundförhållandena för slottet var besvärliga. Trappor sjönk och sprickor uppstod. Idag kan vi se det ensamma porttornet stå ut bland industrikvarteren på Saltängen.

Så småningom fick hela staden sina nya ”kvadrater”.

1641 byggdes den första Bergsbron, kallad Västerbron.



NORRKÖPINGS MÖNSTER ⑥



1719 brändes Norrköping ned till grunden av ryssarna. Endast en rykande ruinhög återstod. 2 600 invånare blev hemlösa. Men staden byggdes upp igen efter 1600-talsplanen med raka gator. 1750 hade Norrköping ca 6 000 invånare, 1 100 kor och 800

hästar. Många av stadsinvånarna var beroende av boskapsskötsel och jordbruk. Staden var omgiven av ett träplank. öppningarna kallades tullar och namnen lever kvar idag. Husen var av trä, ofärgade eller rödfärgade. De förmögna putsade sina fasader. Några få byggde i sten och fick då skattelättnader. Norrköping

blev nu sjö- och stapelstad samt säte för en alltmer omfattande varvsverksamhet.

Gårdarna var kringbyggda och inplankade som skydd för folk och få. Här fanns många trädgårdar. På nuvarande Nya Torget låg en stor tobaksplantering med fruktträd. Nya affärsrörelser växte upp, det var sockerbruk och tobaksspinnerier. idag finns ett femtontal 1700-talshus kvar. De flesta är av sten, men även några av trä.

Den begynnande industrin var ännu så länge familjeägd. Det var först i mitten av 1800-talet som aktiebolag tilläts. Området kring Strömmen dominerades fortfarande av små trähus med vattenhjul som drivkraft men snart skulle det småskaliga överges och fabrikssystemet manifesteras i stadsbilden.

DEN Väx ANDE iNDu STri STADEN 1850-1930

Efter 1850 kom Norrköping att präglas av ett industriellt uppsving utan motstycke i landet. Den stora omställningen skedde vid århundradets mitt då först bomulls- och sedan ylleindustrin mekaniserades. Norrköping berättar genom det bevarade industri-landskapet tydligare än någon annan stad, om den svenska storindustrins grundningsskede. Stadens nya blomstring manifesterades samtidigt i de trädplanterade promenaderna som påbörjades strax efter det att Haussmann i Paris skapat förebilden.

Stenstaden tar nu form och blir efter Stockholm, Göteborg och Malmö den största sammanhängande i landet. Hamnstaden utvecklas och vid ett av varven byggs 1865 Sveriges första monitor, ett modernt krigsfartyg. Norrköpings befolkning ökade kraftigt under senare delen av 1800-talet. Flera områden införlivades med staden, bl a östra Eneby, Norra

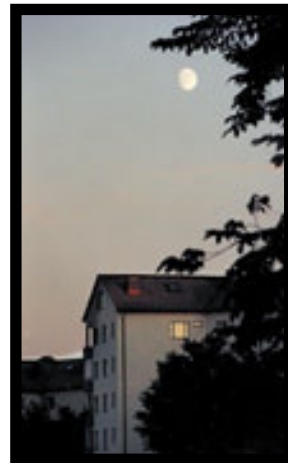


första'n (1916) och S:t Johannes (1918). Promenaderna utgjorde inte längre stadens gräns mot landet.

NORRKÖPINGS MÖNSTER 8



Norrköping var 1930 Sveriges fjärde stad med 60 000 invånare. Folk bodde trångt och dåligt. i och med 1930-talet kom ett nytt sätt att bygga bostäder. Man övergav kvartersmönstret. Husen placerades fritt, ofta med gavlarna mot gatan. under 1940- och 50-talen dominerade tre- och fyrvånings smalhus i puts eller tegel, som i Ljura eller kring Albrektsvägen. Från och med 50-talet skapades nya stadsdelar, t ex Ljura, Hageby, Eneby och Vilbergen med egna skolor och butiksentra. Från slutet av 50-talet blev höga punkthus eller skivhus ett vanligt inslag. Betongelement infördes under 1960-talet.





utvecklingen kulminerades 1970 med 1 700 lägenheter i de två ringarna i Navestad. Det var då den sista textilindustrin stängde utmed Strömmen och textilkrisen var ett fak-

tum. Trots utlokaliseringar av fem statliga verk var Norrköping en stagnerande stad.

i innerstaden byggde man under 1940- och 50-talen nya hus som anpassades till kvartersmönstret. Från och med 1960-talet började man ersätta hela kvarter med varuhus och höga bostadshus. rivningsvågen blev så kraftig att man ännu inte har orkat bebygga alla kvarteren.

Fabrikerna vid Strömmen stod länge och föröll, men industrilandskapet har under den senaste tioårsperioden förvandlats till ett spännande område för kultur, utbildning och kunskapsindustri.



CARL-JOHANSPARKEN 10



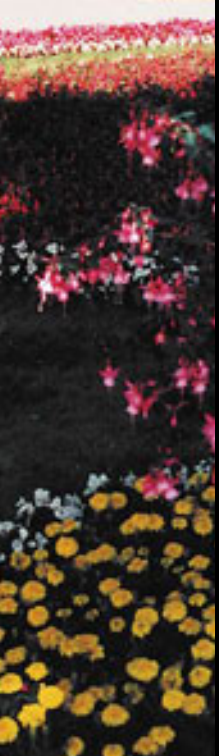
trädgårdsarkitekten Knut Forsbergs förslag. Söder om Slottsgatan låg tidigare Saltängstorget, där det handlades med ull. När statyn av Carl xi V Johan restes 1846 döptes torget om till Carl Johans torg (2). John Swartz hade startat en folklig insamling för att hedra minnet av kungen. Den tyske skulptören

Norrköping är känt för sina vackra parker. Den äldsta och ståtligaste är Carl-Johansparken mellan järnvägsstationen (1) och Strömmen. Det är en av de bäst bevarade parkanläggningarna i landet, och den inramas av representativa byggnader. Den norra delen anlades redan 1860 som stadens första offentliga park enligt

Schwanthaler utformade skulpturen. Efter en donation av konsul John Philipson lades torget 1887 om till park i den tyska, symmetriska stilen.

Kaktusplanteringen (3) utvecklades under 1910- och 20-talen, efter en donation av byggmästare Anders Carlsson. Varje år komponeras nya mönster, ofta med jubileumsmotiv. Den äldsta bevarade möns-





territletningen gjordes 1926 av stadsträdgårdsmästaren Frans August Johansson.

Terrassen vid Strömmen kallas Samarien (4). Här har man tagit tillvara ett järnstaket från den gamla Oskar Fredriks bro. Den stora gjutjärnslyktan kallas judens öga, vilket syftar på John Philipsons härkomst. 1995 tillkom en minnesplats för de omkomna vid Estoniakatastrofen med en skulptur av Bo Olls.



CARL-JOHANSPARKEN 11

CARL-JOHANSPARKEN 12



ByGGNADER NA
Närmast Strömmen ligger
det r ingborgska huset (5)
från 1784 med sitt val-
made tak enligt 1700-tals-
manér. Byggherre var Erik
Julius Cederhielm, chef
för ö stgöta kavallerirege-
mente. Flera kungliga personer har övernattat här.
Kronprins Oscar bodde här när han, blott 7 år
gammal, invigde Oskar Fredriks Bro 1835. 1914
flyttade skeppsmäklare r ingborg in i huset.
När ljus strömmade ut från alla stora fönster såg

huset ut som en ”lykta”
vilket det också kallades
i folkmun.

På samma sida ligger
Stadshuset (6) (C Fr Sund-
vall 1802, byggnadsminne)
i stram empirestil*. Stora
Hotellet (7) (C T Malm
1854, nu ägt av NCC-
fastigheter) var med sina
tre våningar det högsta i
staden, men överträffades
snart av Standard Hotell (8)





från 1889 som ligger mitt emot med sin rikt artikulerade fasad i fyra våningar. Teaterns jugendbyggnad (9) (Axel Anderberg 1908) skymtar fram mellan Stadshuset och Stora Hotellet. F d r iksbankshuset (10) i kraftfull herrgårdsstil byggdes 1916 och ritades av

Viktor Bodin. Det var länge stadens "Postetta" men är nu ombyggt till lägenheter.

En av de två vackra 20-talsbyggnader (11) (Kjell Westin) som omsluter en grönskande gård innehöll tidigare restaurang Druvan.



UTEFTER STRÖMMENS KAJER 14



Strömfåran vidgar sig från r efvens grund ut mot hamnen och den vir vlande, forsan- de Motala ström övergår här till en bred vattenspegel. Detta är stadens finsida med representativa stenbyggnader på båda sidorna om vattnet.

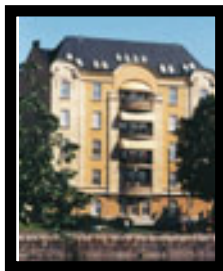
Saltängen planerades på 1600-talet såsom en bur- gen stadsdel på vägen ut mot slottet J ohannisborg. Här ligger nu flera vackra 1700-talshus.

Gripenwaldska huset eller W:6-huset (1) (bygg- nadsminne) är byggt i nyklassicistisk* stil. Den äldsta delen är från 1783. 1864 -1909 hade sällskapet W:6 sina lokaler här. Arkitekt Werner Northun bodde en tid i huset. Nu är huset ombyggt till bostäder.

Hemgårdens gatubyggnad (2) har anor från 1760. Studiehemmet Hemgården skapades 1935 efter före- bild av Birkagården i Stockholm. initiativtagaren i Norrköping var textilarbeterskan Karin Nilsson. inne



på gården ligger ett bykhus från 1700-talet (3) som ger en bild av hur det kunde se ut på S altängen inn- anför paradhusen utmed gatan. Saltängen har blivit känt genom Albert Engströms ungdomsskildring från Norrköping. Han gick i läroverket 1882-88 och var inackorderad bl a på Saltängen och kunde på nära håll studera sjöfolk och hamnarbetare. Det var här han hittade "Kolingen".



”Skandalhuset” (4) (W Northun 1907) bryter taklinjen med sina fem våningar. Stenhuset (5) (byggnadsminne) är en reveterad* timmerbyggnad från 1784 med bred takvinkel, valmat mansardtak, rusticerade* hörn och en kraftig

bottenmur. idag har föreningen Konstforum sitt galleri här. På denna tomt låg tidigare Louis de Geers stora stenhus som uppfyllde mer än ett helt kvarter. Sockerbruksägaren Caspar r odes hus (6) byggdes på 1750-talet. Hans sockerbruk Planeten låg här intill. Fasaden har rokokodrag.



UTEFTER STRÖMMENS KAJER 16



Gamla tullhuset (7) (byggnadsminne) byggdes först som ett envånings stenhus 1784 och fick en andra våning 1840 efter ritningar av Fredrik Blom. I tullhuset kunde man tidigare köra rakt in med sina varor som skulle förtullas. Utanför tullhuset står en kopia av den kran som på 1700-talet lyfte över kanoner, tillverkade i Finspång, till de väntande skeppen.

Andreas Kvarns sädesmagasin (8) i tegel är en imponerande medeltidsinspirerad byggnad från 1872. På andra sidan Strömmen ligger Föd Kooperativa förbundets lager (9) byggt i liggande träpanel 1932. Huset är en av de äldsta funkisbyggnaderna i Norrköping ritad av Eskil Sundahl och Olof Hult vid KF:s

arkitektkontor. Längre ut mot hamnen ligger det nya tullhuset (10) (W Northun) i tegel och jugendstil uppfört 1914.



Hörnhuset intill hamnbron (11) (W Northun 1898-99) är ett palats i fem våningar. Det byggdes för Jöns Ringborg & Co:s räkning i 1890-talets livliga blandstil. Trappuppgångarna är rikt dekorerade, ovanför dörrarna finns tänkespråk*. Trappstegsgavlar kröner paradvåningens fönster.



Varje våning är individuellt formgiven med växelvis puts och tegel. Sonen Edvard Ringborg skrev år 1912 en Norrköpingskrönika i sex tjocka band om stadens historia. Grannhuset (12) är signerat av Bengt Lindroos, 1987 och anpassar sig väl med sitt självständiga formspråk.

Gripsholmshuset (13) är ett imponerande bostadshus från 1893. Det är byggt i nyrenässans* och liknar med sitt hörntorn Gripsholms slott i Mariefred. Här bodde Norrköpings första museichef och stadsbibliotekarie Hjalmar Lundgren med konstnärinnan Nora Samson Himmelstierna Lundgren i 20 år.

Strömsholmen (14) är en grönskande oas i Strömmen. Här låg förr en känd restaurang ritad av Carl Bergsten. I funkishuset* längst åt öster har Norrköpings kanotklubb sin lokal.

Magasinet (15), byggdes 1823 för familjen Swartz som lager för tobak och spannmål. Magasinet är reno-



verat och är idag Kyrkans hus. Flygeln i jugendstil* från 1915 hyser Kyrkans museum. Träporten med överljusfönster är ursprunglig.

Hedvigs prästgård (16) (byggnadsminne) är en tvåvånings timmerbyggnad, flyttad 1782 från annan plats i staden och skänkt av brukspatron Christian Eberstein. Här bodde fram till 1808 en svensk och en tysk präst. Prästbarnen Jöns Jacob Berzelius, kemist och Torsten Fogelqvist, folkbildare, har bott i huset.



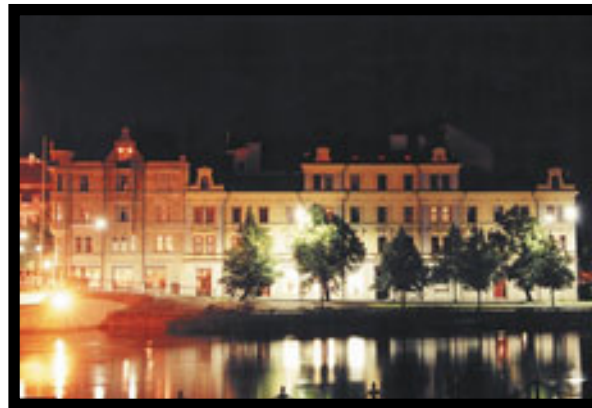
UTEFTER STRÖMMENS KAJER 18



i kvarteret Varvet (17) (1752, byggnadsminne) fanns stadens lasarett, inrättat 1799. Här inhystes 12 patienter. De flesta led av syfilis och fick behandling med kvicksilverrök som lindring

mot plågorna. idag är huset sjömanskyrka.

Lawskis hörnhus (18) (Löfgren&Paulson 1897) med sin romantiska fasad i huggen sandsten uppfördes för handlaren Jean Lawski som 1863 flydde från Polen efter upproret mot ryssarna. Han kom utblottad till Stockholm med sin landsman Henryk Bukowski. i Norrköping drev han en framgångsrik antikhandel till sin död 1913. Ovanför entrén är det polska vapnet inhugget i muren. i källarvåningen låg den berömda restaurangen Kräftriket. Se kräftan över dörren! Kräftriket var en ölhall där man kunde äta





kräftor som tilltugg, inredningen tillverkades på Chamberts möbelfabrik och är flyttad till Stads-museets café.

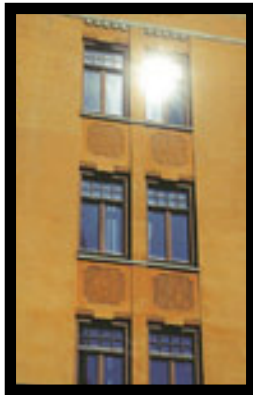
Hamngatan 2, (19) (Karl Flodin 1887) är ett bostadshus i fransk nyrenässans* med rik putsdekor och takhuvar med utsirade smidesräcken. i kvarteret har flera generationer av familjen reef bott och givit namnet re efvens grund till platsen i Strömmen här intill.

De fyra skarpskurna ljusa byggnadskropparna med sitt höghus på norra sidan om S trömmen kallas Teatercity (20) (rune Hellgren 1962-64).

Husen, som tycks sväva med sin bottenvåning av glas, har fasad av vit marmor. De utgör ett markerat modernt inslag där Motala ström kröker.

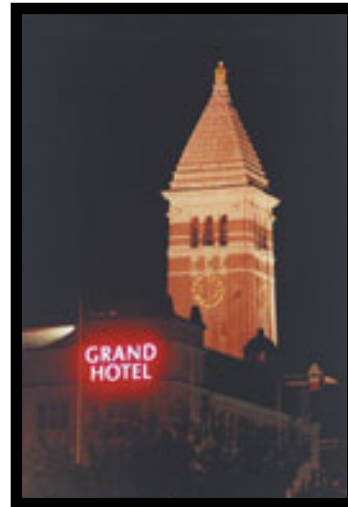


TYSKA TORGET 20



vid rysshärjningarna 1719 men renerus Broocman, präst i församlingen, lyckades efter flera års slit få den uppbyggd igen.

Tyska Torget är stadens paradtorg som fick sin karaktär vid sekelskiftet 1900 när stadens rikedom manifesterades i flera imponerande byggnader. Hedvigs kyrka eller Tyska kyrkan (1) är äldst och ombyggd ca 1758. Den är en fin representant för 1700-talets lågmälda kyrkoarkitektur. En tidigare kyrka brändes ned





Namnet har kyrkan efter Hedvig Eleonora, som stödde kyrkobygget under 1600-talet då Norrköping var en betydande hantverksstad med många tyska invandrare. De lockades hit med löfte om religionsfrihet, egen kyrka och arbete på Holmens bruks vapenfaktori. Vid torgets

nordöstra hörn uppförde man 1829 ett lasarett (2) för 14 000 riksdaler ritat av J. F. Oppman i nyantik* stil. Grand Hotell (3) (W. Northun 1904-06) är ett av stadens finaste jugendhus* med venetianska drag. Hotellet byggdes inför Konst- och industriutställningen 1906. Det var ett centralpalats som innehöll både hotell, affärer, frisersalong, kontor och bostäder.

Utmundande Drottninggatan ligger flera bankpalats. Det är ett uttryck för den nya tidens industriella rikedom. Norrköpings Enskilda bank, senare Östgötabanken (4) (G. Wickman 1900) byggdes i rött sandsten från



ö vedskloster. Gustav Wickman, känd bankarkitekt, utvecklade en stor skicklighet att efter tyskt manér lägga stora glastak över bankhallen i husets inre. Fasaden är rik på ornament i sten och vackert smide. Lägg märke till fruktfestongerna* kring fönstren.

F d Skandinaviska banken (5) (Carl Bergsten 1906-08, byggnadsminne) i wiensk jugend* är ett enda äventyr i den nya tidens former och äkta material. Huset har ett fantastiskt hörn uppbyggt av en stål balk. Entrén flankeras av två kattdjur (Tore Strindberg) i bohusgranit. Här finns handslaget tegel, putsad betong, kakel och fantasifulla fönster. Arkitekten har kombinerat traditionellt hantverkskunnande med ett modernt formspråk.

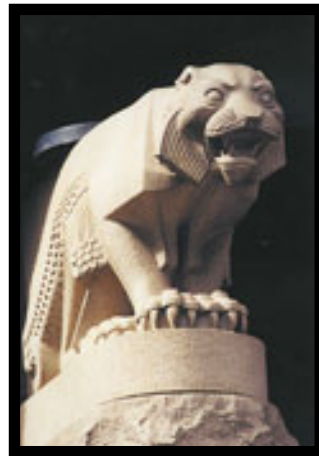
ö stergötlands Enskilda bank (6) (W Northun 1906) har fasad i huggen sandsten. Bottenvåningen ritades om 1908 av Northun till biograf Kronan,





senare Grand, stadens första biograf av god kvalitet. På andra våningen fanns en tjänstebostad för bankdirektören.

rådhuset (7) (i G Clason 1910, byggnadsminne) dominerar Tyska Torget med sitt 69 m höga torn, krönt av stadens skyddshelgon S:t Olof. Huset pålades till 20 m under markytan. Byggnaden är uppförd i pompös nybarock* med inslag av både jugend* och nationalromantik*. riksbanken (8) (Erik Lallerstedt 1931) i lätt och sirlig 20-talsklassicism* kontrasterar starkt till det tunga rådhuset. Banken är med sina marmordetaljer ett fint exempel på den omsorg man ägnade byggnadernas yttre.





Olaiparken med S:t Olai kyrka (1) (1767) bildar ett vackert rum vid stadens affärsstråk. Här kröntes Gustaf i V Adolf den 3 april 1800. Kyrkan har en stilig barockfasad* med mörka lisener* mot en ljusare putsyta. S:t Olai kyrka är byggd på en medeltida grund. Efter-

som kyrkor av tradition byggs med koret i öster kom kyrkan att ligga snett i den nuvarande yngre stadsplanen. Parken är anlagd på en medeltida kyrkogård.

Stadstornet (2) med sina två "galoscher" byggdes 1750. 1822 fick de sin nuvarande nyklassicistiska* form. Tornet användes som klocktorn och som brandvaktstorn.

Utmärkt Knäppingsborgsgatan ligger fyra höga jugendhus (3) (Werner Northun och Knut Pihlström



1904-1906), idag förvaltade av riksborgen. Fasaderna har jugendslingor i ljus puts och vackra portaler med blomsterutsmyckningar i relief. Vid Olai Kyrkogata ligger ett hus (4) (C Th Malm 1860) i stram nyklassicistisk* stil. Våningarna avdelas med en meander-

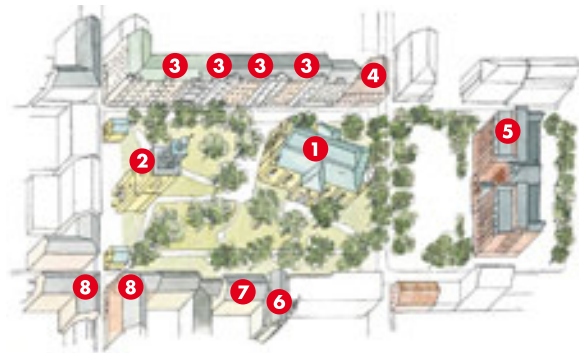


bård*. S:t Olofskolan (5) (1906, byggnadsminne) är en av arkitekten Carl Bergstens bästa byggnader, inspirerad av wiensk jugend* och tidig modernism*. Entrépartiet är särpräglat med sin mjuka båge och vertikala betoning. Den uppbrutna fasaden med många fönster ger intryck av rationalitet. Materialen är betong, granit, tegel och puts. Här finns väl-

komponerade detaljer i putsen runt entréerna. i bottenvåningen inreddes en simbassäng för folk-skoleeleverna, ett medel mot lusplågan.

u tmed Skolgatan ligger S:a Birgittas katolska kyrka (6) (Lars israel Wahlman 1927) och Olaigården

(7) (Theodor Glosemeyer 1879), byggd som bostad men nu församlingsgård. Husen i korsningen vid Drottningatan (8) (Th Glosemeyer och Carl Flodin) är fina exempel på 1880-talets bostadshus för burget folk.



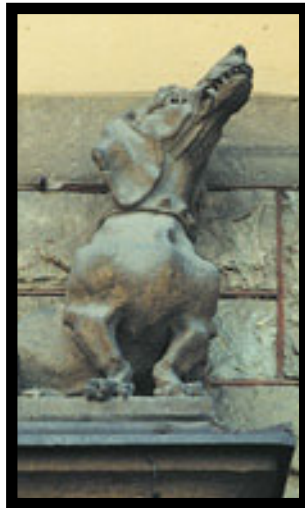


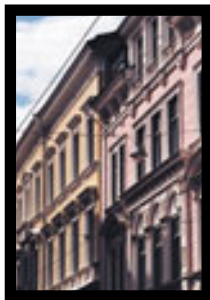
fick gatan namnet Drottninggatan efter drottning Kristina.

Den nedre delen har karaktär av en gammaldags stadsgata. Den är bara 12 meter bred och kantas av stenhus från olika stilepoker med butiker i bottenvåningarna. I korsningen med Trädgårdsgatan ligger ett hus i nyrenässans* (1) (Karl Flodin 1888) med fina detaljer. På Trädgårdsgatan 6 (2) (Löfgren&Paulson 1894) ligger ett påkostat bostadshus i tegel och puts.

Drottninggatan är stadens centrala affärsstråk som sträcker sig från Järnvägsstationen, över Strömmen och genom stadens hjärtan; Tyska Torget, Olaiiparken och Hörsalsparken mot Kristinaplatsen i söder. 1658

Lägg märke till de humoristiska taxarna ovanför entrén! Arkitekterna hade själva kontor i huset. Drottninggatan 22, (3) (Löfgren&Paulson) har en livlig tegelfasad i holländsk nyrenässans* inspirerad av Rijksmuseum i Amsterdam.

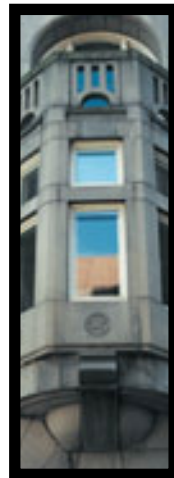
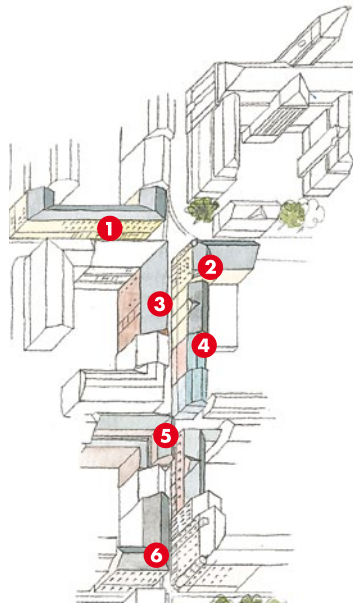




På andra sidan gatan finns några äldre hus med ursprung i 1700-talet (4).

Gamla telegrafstationen (5) (Aron Johansson 1912) visar upp en mäktig fasad i nationalromantisk* stil. Byggnaden består av tegel, natursten och dekorerad puts och uppfördes för Televerket vilket

utsmyckningen vid entrén vittnar om. Det r. Ibbingska eller von Leesenska huset (6) är Norrköpings första hyreshus, byggt redan 1860 i helt utvecklad nyrenässans*. Arkitekten Theodor Glosemeyer var utbildad i Berlin och introducerade stilen i Norrköping.



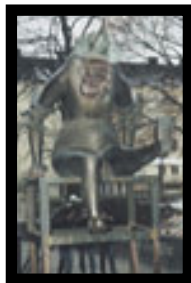


Med Skandiabiografen (7) (W Northun 1917-18) bröt den nordiska 1920-talsklassicismen* igenom. interiören är mycket påkostad med kolmårdsmarmor och mahogny.

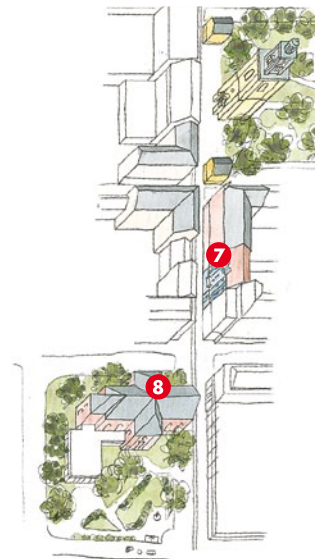
På höjden nära Gamla Torget byggdes en kyrka på medeltiden, S:t Johannes. 1827 byggdes den om i nyklassicistisk* stil av J E Hammarling. 1913 avkristnades och omvandlades kyrkan av arkitekt

Carl Bergsten till Norrköpings konsertsal, Hörsalen (8) (byggnadsminne). Byggnaden framstår fortfarande som en kyrka men är interiört helt ombyggd. Parken är anlagd på en gammal begravningsplats. Fontänen pryds av Hukande flicka (brons, Tore Strindberg 1942).

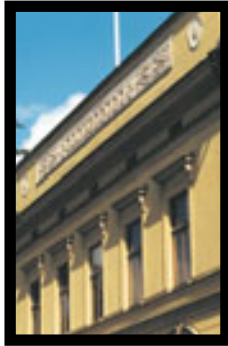




Skulpturgruppen Gycklaren, gigan-
ten och jonglören (brons, Owe Pell-
sjö 1974-75) pryder stadsrummet.
Söder om repslagaregatan förändras
bebyggelsen och de moderna butiks-
kvarteren dominerar. Det är ett stor-
skaligt sätt att bygga som möter oss.
Men den nyligen upprustade gatube-
läggningen har givit miljön en mera
sammanhållen karaktär. Från den högsta punkten vid
Hörsalen ser man Konstmuseet i söder och järnvägs-
stationen i gatans norra fond.



SWARTZISKA KVARTERET 30



i närheten av fabrikerna vid Strömmen och Järnbron ligger det Swartziska huset (1) (C TH Malm 1841-42, byggnadsminne) i empirestil*. Byggherre var John Swartz (1790-1853), en initiativrik industriman och pådrivande kommunalpolitiker, kallad "Norrköpingskungen". Den röda terrassbyggnaden (2) (1897) rymde ett kontor och en loggia med utsikt över Holmens bruk. Swartzens valv byggdes över en gammal körväg från kvarnarna vid fallen och till innerstaden.

Här i kv Knäppingsborg och kv Nya Strömmen utvecklades den mjöl- och snustillverkning, som påbörjades redan 1751 av Petter och Olof Swartz, bördiga från Svartsången i Värmland. Namnet Nya Strömmen fick kvarteret då Pehr Swartz lät bättra på



den strömfåra som vid en översvämning letat sig under bebyggelsen i kvarteret. Firman C G Swartz anlade där en ny kvarn 1876 (3) . i kvarteret finns flera intressanta fabriks- och lagerbyggnader.



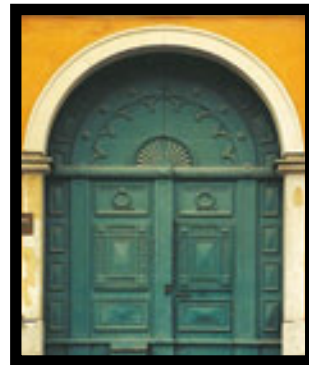
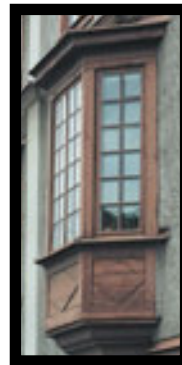
SOCKER MÄSTAR ENS BOSTAD
(4) (troligen J E Carlberg 1741,
byggnadsminne) är ett av de prakt-
fullare 1700-talshusen i staden.
Fasadutsmyckningen är från
1800-talet. Huset uppfördes för att
inrymma bostad, kontor, lager och
försäljning till sockerbruket Gripen
som låg här bredvid. 1975 ersattes
sockerbruket av Televerkets kontors-
hus i rött tegel, nu studentbostäder.
Flera kända personer är förknippade
med huset. Carl von Linné besökte
sockerbruket på sin resa till ö land
1741. Vid 1769 års riksdag inkvarterades arvprinsen
Karl, sedermera Karl xiii här. En av sockerbrukets
förste bokhållare var Petter Swartz.





Gamla Torget är stadens äldsta handelsplats. Det föll sig naturligt att stan-
na och byta varor här när man inte
kunde segla vidare på den strida

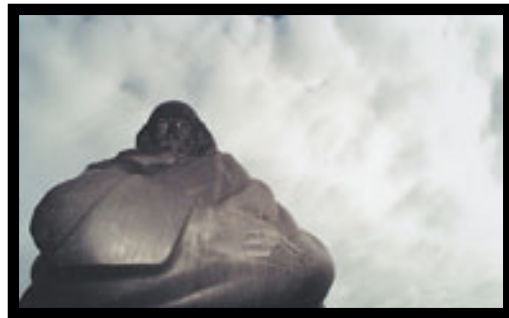
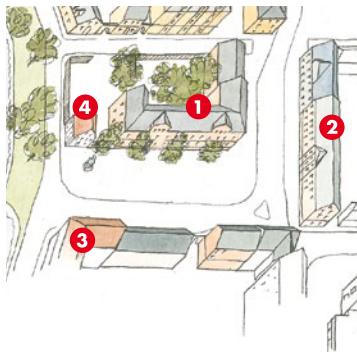
Strömmen. idag är Gamla Torget en välbevarad miljö
omgärdad av flera handelsgårdar från 1800-talet. Flera
av de gamla gårdarnas vinkällare är idag restauranger.
Eschelsonska huset (1) (1790-1835, byggnadsminne),
är ett av de pampigaste i staden. H andlaren Olof
Eschelson, som kokade såpa här i början av 1800-
talet, byggde till huset västerut (1827). Tidigare låg
stadens gamla rådhus på platsen. Se markering på
fasaden! Norrköpings äldsta bank, ö stgöta Privat-
bank, var en gång inrymd i huset. u nder huset finns
en långsträckt källare, kanhända en rest från 1600-
talets handelsgillen. Det Tesdorpfska huset (2) (1827-
40) har fått sitt namn av den från Lübeck inflyttade



vinhandlaren Johan Jacob Tesdorpf. Han byggde ut
huset till 46 meters längd 1840. Platsen för Beckman-
ska gården (3) (1836-50) har av tradition varit bostad
för bruksinspektörerna vid Holmens bruk. Den kände



läkaren Magnus Gabriel von Block bodde här under 1700-talet. Justitieborgmästaren Lars Magnus Trozelli uppförde huset 1836. Han installerade den första pappersmaskinen på Holmens bruk. Disponent Gustav Beckman drev vinhandel i huset under 1800-talet. i Vaseska huset (4) (ca 1750) öppnade stadens första boklåda. Det var en bokhandel som drevs av glasmästare Erik Vases fru, Catarina Humbla. Senare drev Tvåljocke sin affär för sköna varor. Han kokade också såpa för Holmens bruk.



Skulpturen av Carl Milles föreställer Louis de Geer. Han står stadigt invirad i sin mantel och blickar ner på sitt verk – Holmens bruk.



INDUSTRILANDSKAPET 34

industrilandskapet runt Motala ström är unikt i Europa.

Området domineras av Strömmens forsande vatten och av ståtliga fabriksbyggnader. Här låg hjärtat av Sveriges största industristad och tusentals människor arbetade med spinning och vävning i ylle och bomull. Norrköping kallades för Sveriges Manchester.

De flesta fabrikerna kom till mellan 1850 och 1920 men Strömmens forsar och fall har utnyttjats sedan medeltiden.

Industrilandskapet sträcker sig längs Strömmen från Drags och Gryts fabriker ända ner till gamla Tuppens tomt, nu bebyggd med radhus.

Gula, putsade fasader kontrasterar fint mot röda tegelväggar. Ankarjärn, brandtorn och tornspiror förhöjer skönhetsvärdet. De stora spröjsade fönstren med bågformad överkarm är typiska. De behövdes för att

släppa in så mycket ljus som möjligt. Här finns några exempel på byggnader med sågtandstak*.

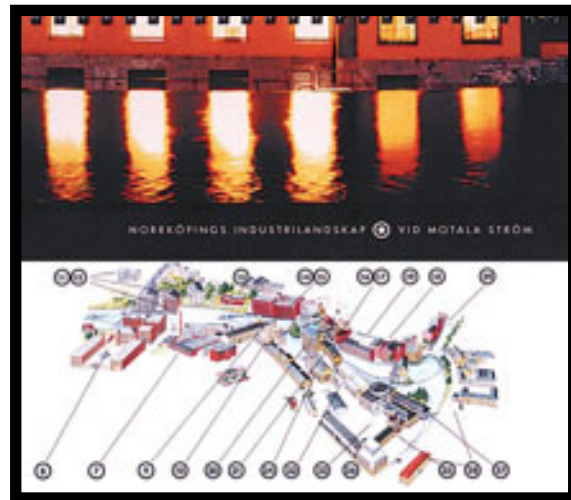
Vi kan uppleva nyklassicismen* i släta gula fasader med trekantsformer på gaveln, så kallade tympanongavlar* till exempel på Bomullspinneriet, idag en del av Campus Norrköping. Drags fabriker med sina tre mäktiga byggnader visar variationsrikedom i fasad och detaljer. Det finns också jugendarkitektur* till exempel i brandtornet på Ströms fabrik vid Kungsgatan. I Gryts fabriker tillverkades Tuppens lakansväv. Högst upp på trapphuset sitter en tupp. Kåkenhus (Campus Norrköping) reser sig stolt ur Strömmens vatten med sitt medeltidsinspirerade torn. Den sista stora textilfabriken som byggdes i området var Strykjärnet (byggnadsminne), Holmens bomullsväveri. Det är en sjukantig imponerande betongbyggnad i 1920-talsklassicism* ritad av Folke Bensow. Här finns idag Arbetets museum. Mitt i



detta fabriksområde ligger Stadsmuseet (byggnadsminne), vars kanslilokaler är inrymda i Bergsbrogården, en intagande hantverkarbostad med grönskande öar och lusthus utmed Strömmens strand.

Louis de Geer Konsert & Kongress, stadens nya konserthus, är sedan 1995 inrymt i två av Holmens pappersbruks byggnader från 1940- och 50-talen. Bakom konserthuset står kommunen, Holmenbyggarna, Ståhls AB, HSB och riksbyggen. Kraftverket Bergsbron-Havet bildar en ståtlig fond mot Hästskodammen utanför konserthuset. Det är ett fint exempel på 1920-talets strama klassicism*.

Se vidare vandringspocketbok om industrilandskapet!





industrierten Norrköping växte mycket under 1800-talet. Ånglok, fabriksrök och sot försämrade luften och den ökande trafiken behövde utrymme. Trädalléer skulle hjälpa upp situationen. Trädgårdsarkitekt Knut Forsberg var bara 26 år när han

fick uppdrag av Erik Swartz, medlem i borgerskapets äldste, att rita ett förslag till en grön ringväg. inspirerad av Paris boulevarder föreslog Forsberg år 1855 dubbla lindalléer runt hela staden. Två år senare började anläggandet av Norra Promenaden i anslutning till Saltängstorget och österut. i färdigt skick blev Norra Promenaden en av de längsta alléerna i Europa. Här växer 1 216 lindar på en sträcka av 3,5 km.

1869 planterades de första delarna av Södra Pro-



menaden. Med 1877 års stadsplan utvidgades staden åt sydost och promenaden planterades fram till Söderköpingsvägen. 1896 hade promenaderna samma sträckning som idag.



Vid promenaderna placerades offentliga byggnader som tingshus, bibliotek och många skolor för att få tillgång till frisk luft och grönska. Arbetarna söndagspromenerade på gångbanan varifrån de kunde se när fabriksägarna och andra passerade med häst och vagn.

Läge och form har gjort promenaderna mycket karaktäristiska och omistliga för stadsbilden. Träden både skiljer och binder ihop olika stadsdelar. Promenaderna blev byggnadsminne 1994.

Till promenaderna räknas också Nya Promenaden, mellan Krematoriet i Folkparken och Norra Promenaden. Den planterades 1914 med två rader lindar som hade använts vid Konst- och industriutställningen på Sylten 1906.

På 1970-talet ändrades trädens form i Norra Promenaden genom kraftig beskärning. På så sätt blev intrycket av alléerna mera storslaget och mera ljus släpps igenom.

Idag förs protokoll för varje träd. Jordprov, hälsotillstånd och tillväxt kontrolleras, om nödvändigt varje år.

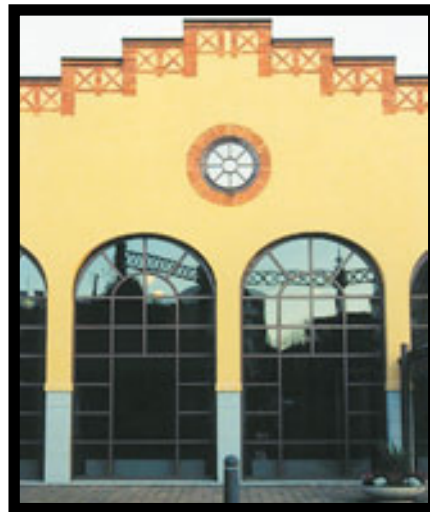




östra Promenaden är en mycket stilig esplanad. Här ligger flera institutioner, skolor samt bostadshus av olika ålder.

Närmast Strömmen ligger f d Elektricitetsverket och spårvagnshallarna (1) (W.Northun 1902-04) i tegelromantik. Lägg märke till tegelkedjorna på trappstegsgaveln mot promenaden. Husen

används idag av Norrköping Miljö & Energi. Gjutjärnspelarna framför byggnaden kommer från stadens gamla gasklocka. Till anläggningen hörde också en direktörsbostad i jugendstil* utmed Sjötullsgatan.





Litografen (2) (Carl Bergsten 1912, byggnadsminne) är enastående i staden som industrianläggning i wiensk jugend*. Den liknar en imponerande borg. Det mörka teglet samverkar med den grå graniten i den slutna muren. Byggnadens höjd varierar och översta våningen har putsad yta, vilket minskar höjdupplevelsen.





ÖSTRA PROMENADEN 40

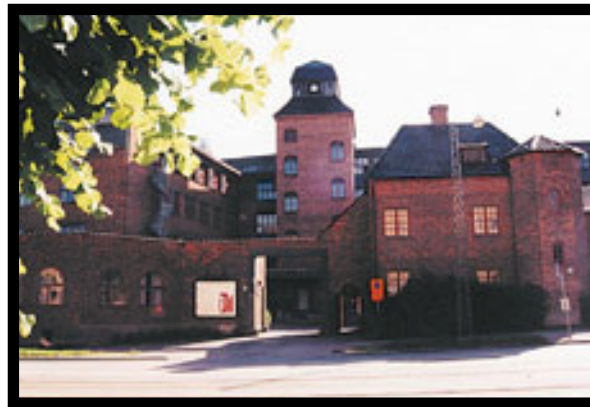
Litografen var en tryckerianläggning som upptog hela kvarteret Flöjten. Här arbetade över 800 personer.

Man tryckte etiketter, visitkort, spelkort och postkort m m. För att motverka den rörelse som tryckpressarna åstadkom lade man upp tonvis med sten på taket. idag är byggnaden

industrihotell och arkiv.

Östra Flickläroverket (3) (Löfgren&Paulson 1900) är en hög byggnad i rikt ornamenterat gult tegel med borginspirerade murkrön.

Djäckneparksskolan består av ett flertal byggnader. Den äldsta skolbyggnaden med gulputsad fasad är Fredrik Oskarsskolan (4) (Carl Theodor och Sven Malm 1878.) Här skulle 610 barn under visas.



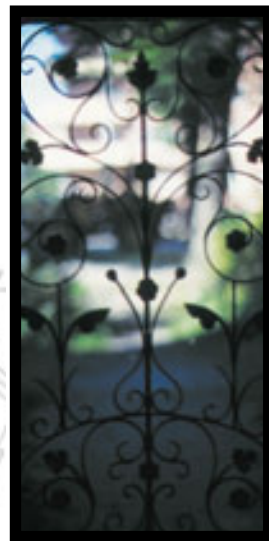


Den låga paviljongen (5) är ritad 1954 av Bruno Mathsson, känd möbelarkitekt. Den har generösa glasfönster ut mot den gröns-kande lindallén.

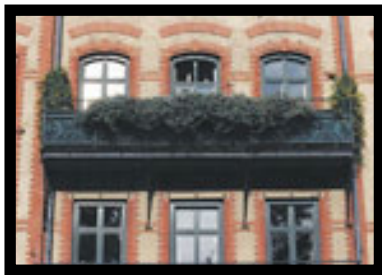
Mitt emot Oskarsskolan ligger en rad klassi-cistiska* bostadshus (6) (Sten Wennerström 1929-30). Söder om skolan kantas prome-naden av hyreshus med tinnar och torn.

Se nästa uppslag. i hörnhuset vid Nygatan startade L E Lundberg i mitten av 40-talet sitt expan-siva byggnadsföretag.

ö stra Promenaden avslutas med Gustaf Adolfssko-lan (1882-97), lummigt belägen på sin skolgård enligt ”norrköpingsmodellen”. Se kartan sid 45.



HYRESHUS MED TINNAR OCH TORN 42



innerstadens sydöstra hörn byggdes på 1890-talet då staden utvidgades innanför de nyplanterade promenaderna. Husen utefter Södra Promenaden (1) är välbevarade och utmärkta exempel på den pampiga stenstadens borgerliga

bebyggelse. Kvarteren kring Skiljegatan (2) vid östra Promenaden är från samma tid men något enklare i sin utformning.

Vi kan uppleva fantasieggande fasader där ljus och skugga ger livlighet i muren. Arkitekterna var W Northun, Löfgren&Paulsson och Flodin&Franzén. Bostadshusen i 3-4 våningars höjd har påkostade fasader och var avsedda för bättre bemedlade.





idag ägs husen av r iksbyggen, Hyresbostäder och Lundströms fastighetsförvaltning. i kvarteren Tallen, Enen och Sippan (1) (Flodin&Franzén 1897) samverkar tegel och murbruk i fasaden. Balkonger med smidesgaller och fantasifulla torn bidrar till det festliga uttrycket. Kvarteret Sippan ägs av Byggmästareföreningen.

innanför gatuhusen, med fönster mot djupa, trånga gårdar byggdes gårdshusen med enrummare eller järnspiselrum för arbetare. Gårdshusen revs på 1970-talet men på Södra Promenaden 123 har den gamla gårdsmiljön överlevt.



SÖDRA PROMENADEN, ÖSTRA DELEN 44



Ståtliga hyreshus med förträdgårdar, ståndsmissiga villor och offentliga institutioner ger miljön utefter Södra Promenaden ett elegant intryck. innanför lindallén ligger några kvarter som utgör en mäktig stenfasad från 1890-talet. Se sid 39-40.

Villa Wahren (1) (ivar Tengbom 1925) är en fin representant för 1920-talsklassicism* med sin lugna och regelbundna fasad. Den byggdes för disponenten vid Holmens Bruk, Carl Wahren. Villornas trädgårdar vetter mot Vasaparken (2), en park som gjordes i ordning för efterkrigstidens barn att leka och bada i. under kriget låg här koloniträdgårdar.

Tingshuset (3) (i G Clason 1902) är en herrgårdsinspirerad byggnad och Villa Swartz (4) (Agi Lindgren 1901) byggdes som privatvilla till familjen Carl



Swartz men skänktes till staden som konstmuseum och stadsbibliotek 1912. inne på gården står en byst av Carl Milles, föreställande Carl Swartz. En tillbyggnad

från 1957 inrymmer café. Terrassen pryds av två mindre skulpturer "Den vrede Apollo" och "Danserskan" av Ivar Johansson från 1927.

Stadsbiblioteket (5) (Sten Samuelsson 1971) är uppfört i grå betong som fått sin struktur av form-

brädorna. Denna nybrutalistiska* byggnad ersatte den kända Villa Flora från 1889 vars blyinfattade trappfönster pryder en vägg inne i biblioteket. Framför biblioteket står en skulptur av Eric Grate, Nike från Andrea.



SÖDRA PROMENADEN, ÖSTRA DELEN 46



Södertull (6) som ligger i korsningen Nygatan/Drottninggatan är ett medeltida namn som anger att handelsmän som passerade här fick betala tull. Kristinaplatsen (7) har fått sitt namn av drottning Kristina som under en tid hade Norrköping som skatteuppbördsområde. idag ger platsen intryck av sval elegans och inramas av finare bostadshus (8) (Anders Möller 1929) i 1920-tals klassicism*. Platsen pryds av popplar, 1920-talsklassicisternas favoritträd. Fasaderna har franska balkonger, burpråk och vackra dörrar som vittnar om ett omsorgsfullt byggande.





i fonden ligger Norrköpings Konstmuseum (9) (Kurt von Schmalensee 1946). Det ger ett slutet intryck med sin tegelfasad endast uppbruten av en rad med fönster under taket och i botten-våningen. 1998 gjordes en varsam ombyggnad ritad av Mats Levander. Här finns en fin samling svensk 1900-talskonst. På baksidan öppnar sig byggnaden mot en skulpturpark med café och uteservering. Framför

museet står Spiral åtbörd, en aluminiumskulptur av Arne Jones från 1961.



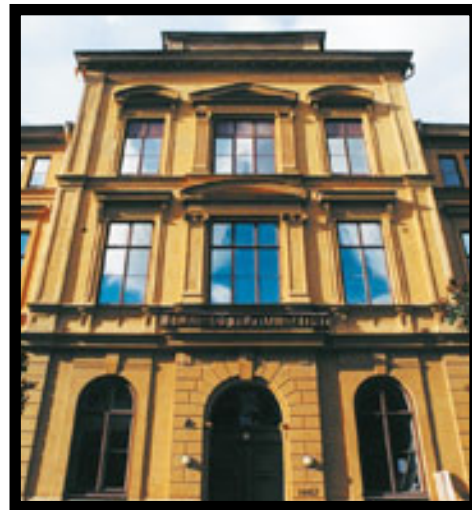
SÖDRA PROMENADEN, VÄSTRA DELEN 48



i Södra Promenaden ligger åtta skolor. De flesta är ritade av C Th Malm och uppförda under 1800-talets andra hälft. Folkskolorna byggdes enligt ett idealsystem, "norrköpingssystemet" och placerades i promenaderna av

flera skäl: man ville ha in grönska på skolgården samt ljus och luft i skolsalarna. Skolan skulle ha flera ingångar, då undveks trängsel och bråk. Den skulle inte rymma mer än 17 klassrum och vindsvåningen inreddes med gymnastiksal, slöjdsal och matsal.

Kristinaskolan (1) (1882), nu Musikskolan, har klassicistiska* drag, ljus puts med betonat mittparti och framdragna, grunda risaliter*. På Fröbelinstitutet (2) (Axel Kumlien 1891) utbildades barnträdgårdslärarinnor av systrarna Moberg, pionjärer inom området.





De Geergymnasiet (3) (C Th Malm 1868) är stadens äldsta läroverk. Den är fondbyggnad i Dalsgatan och har en ståtlig entré och trapphall. Gymnastikhuset intill är samtida. Linghallen (4) (Torben Grut 1925) belägen mittemot De Geergymnasiet är ett fint exempel på 1920-talsklassicism*. Byggnaden har flera antikinspirerade element: dubbla pilastrar* med ovanliggande fris med löpande hund* vid entrén, halvmåneformat fönster och ljusa färger samt relief med gymnastiserande ungdomar.

De Geerskolan (5) är en av C Th Malms typiska

folkskolor, byggd 1862. Den ligger granne med Lenings textilinstitut (6) (Theodor Glosemeyer 1884) som kom till genom en donation av John Lenning, ägare till Drags yllefabrik. Det var en skola för mönsterkonstruktörer inom textilen, nu gymnasieskola. Källvindsskolan (7) en f d militärskola (K Flodin 1891) är byggd i historisk blandstil och är idag Kommunala vuxenskolan. Ebersteinska gymnasiet (8) (Dahl&Strömdahl 1957-60) vid Linköpingsvägen är en tegelbyggnad i 50-talsfunktionalism* (Se karta nästa sida).



SÖDRA PROMENADEN, VÄSTRA DELEN 50

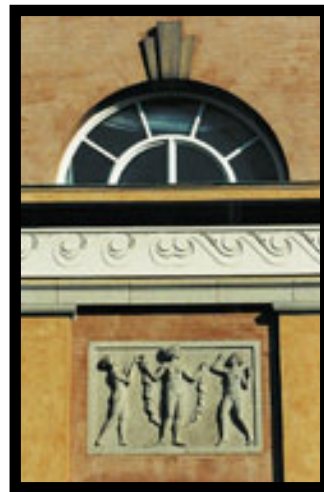


huvudbyggnaden bl a av Folkuniversitetet. Sjukhusområdet är idag förtätat med bostadshus i regi av riksbyggen, HSB och Hyresbostäder. Brandstationen (10) med fågel Fenixmosaiken av Bo Beskow i den annars så släta fasaden ritades av Kurt von Schmalensee 1940. Det är en fin representant för funkis* med de mjukt rundade sidobyggnaderna för brandmän-

De byggnader som hyste Norrköpings lasarett (9) mellan 1927 och 1989, (Carl Westman 1927) ligger förnämnt indragna utmed Södra Promenaden. Sjukhuset som ansågs vara det modernaste i riket, ritades av medicinalstyrelsens arkitekt, Carl Westman. Nu används

nens övervakande arbete. Tennishallen (11) (Anders Möller 1929) av tjärat trä är en vacker idrottsbyggnad. Portalen har klassiska kolonner i trä!

i slutet av 1800-talet ökade stadens arbetarbefolkning kraftigt. Tuberkulosfallen och arbetsolyckorna mångdubb-lades. Ett nytt





och större lasarett (12) (Th Glosemeyer) byggdes 1881. Här är idag Statens skola för vuxna inrymd.

Trozellisjukhuset (13) (E Bernhard 1913) är en jugendbyggnad* med stora balkonger för tuberkulosmittade. Det kom till genom en donation från familjen Trozelli. Lennings sjukhem (14) (Th Glosemeyer 1888) ligger inbäddat i tät grönska. Det är ett exempel på



1800-talets nyrenässans* med rik ornamentik i putsen. Längre in i grönskan kan vi skymta Norrköpings vattentorn (15) (W Northun 1907).



Plankgatan (1) utgör en gräns mellan staden och parken. Hit sträckte sig staden på 1700-talet. Träplanket som omgav Norrköping har givit namn åt gatan. Berzeliusskolan (2) (C Th Malm 1861-62) är den första folkskolan i Norrköping. Fasaden har rundbågefönster och förkroppningar* under takutsprånget. i hörnet av Slottsgatan

och Plankgatan ligger ett par vackra jugendhus (3) (Filip Hultgren 1901-03) med djupa balkonger och jugendslingor i putsen. Vid gatans norra ände ligger Karl Johanssskolan (4) (C Th Malm 1879), en gulputsad tvåvåningsbyggnad.

Folkparken invigdes den 9 juni 1895 efter en donation av konsul John Philipson som ville ge stadens arbetare frisk luft och grönska. Trädgårdsmästare



Gustaf Lind planerade parken i engelsk romantisk landskapsstil med slingrande gångar och naturlig plantering.

Matteuskyrkan (5) ritades 1892 av Helgo Zettervall, känd för sina kyrkorestaureringar i Lund och



u ppsala. Med sin höga spira är Matteuskyrkan ett imponerande inslag i parken och en effektfull fond i S lottsgatan. Det är en nygotisk kyrka i tegel med strävpelare* och spetsbågar*. Hantverksarbetet i mur och sten runt fönster, portar och inredning är väl värt ett närmare studium.

Den mosaiska kyrkogården (6) ligger i södra kanten av Matteus kyrkogård. 1782 fick judar rätt att bosätta sig i Norrköping. Den första juden som fick skyddsbrev i staden var Jacob Marcus, grosshandlare och kattunfabrikant. u nder hans ledning växte antalet judar till 54 personer år 1815. Många namn på gravarna är kända för sina insatser inom textilen i Norrköping bl a familjerna Philipson och Wahren.

inom området för Norrköpings fängelse, utmed Dragsgatan, ligger den äldsta bevarade fängelsebyggnaden i Sverige. Det är Spinnhuset (7) (Carl Fr Adelcrantz 1790) som byggdes som kvinnofängelse.





Här inhystes 80 st intagna kvinnor som fick mat och husrum för sitt smutsiga och illa sedda arbete som spinnerskor till grannen; Drags fabriker. r itningarna godkändes av Gustav iii som intresserade sig för fångvård och förbjöd tortyr. Åbackarna (8) utgör ett vackert och bitvis dramatiskt promenadstråk utmed Motala ströms norra strand.

i hörnet av Tunnbindaregatan och Slottsgatan ligger Synagogan (byggnadsminne) från 1858. Den är en av de äldsta synagogorna i Sverige. Krematoriet (9) (Kurt von Schmalensee 1938) är uppfört i funktionalistisk* stil i den västra änden av Folkparken och ger ett öppet och monumentalt intryck med sin stora trappa och ljusa fasad.

u ppströms ligger Femöresbron (10), en gångbro över Strömmen som kostade 5 öre att använda. Brovaktarbostaden vid dess norra fäste sköts nu av örtagårdens vänner, det är en liten väldoftande oas för växtintresserade.





Himmelstalunds herrgård (11) (byggnadsminne) ligger majestätiskt utmed norra kanten av Motala ström. Den består av huvudbyggnaden från 1730-talet med två tätt liggande flyglar. Prosten r eimerus Broocman bodde här på 1700-talet. inredningen är till stor del bevarad. Allén består av gamla lindar.

Himmelstalunds brunnssalong (12) (byggnadsminne) är en röd timmerbyggnad från 1700-talets mitt. Detta är platsen för den hälsokälla som upptäcktes av Magnus Gabriel von Block, stadsläkare i staden under tidigt 1700-tal.

Hit kom fint folk för att dricka av det hälsosamma vattnet, av brännvinet och för att roa sig. 1860 upphörde Brunnssalongen. Här finns fina väggmålningar från 1817. Brunnshotellet (13) är från 1760-talet.

Här driver Bronsåldersföreningen verksamhet sommartid. "Sexstyverskrogen" (14) är från 1700-talet.

Begravningskapellet (15) (Torben Grut 1913) är uppfört i mörkt tegel och ritat i massiv nationalromantisk* stil.





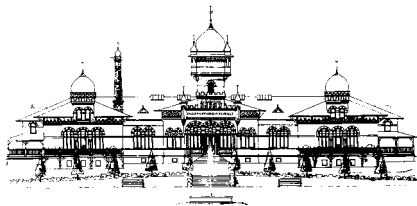
De första förstäderna kom till redan på 1800-talet. Det var oreglerade arbetarområden, så kallade kåkstäder. Norra Förstan räknades till exempel som slum och är nu riven sedan länge. Vid sekelskiftet byggdes också egnahemsområden med hus för flera familjer på små tomter. 1897 ritade Werner Northun enkla villor söder om Johannes kyrka på Egnahemsgatan. I slutet av 1890-talet påbörjades Borgs villastad. Det var ett naturskönt område med högt och sunt läge med lång strandlinje mot Motala ström. Området avstyckades från Borgs säteri 1897. Här växte en högr eståndsmiljö fram med trädkantade, breda gator i regelbundet stjärnmönster. I Borgs villastad byggdes flera mindre industrier nära stationsbyggnaden uppe på höjden. Här låg Stråhattfabriken, Nissens chokladfabrik och Nyhléns bryggeri. I utkanten mot nuvarande Ektorp

KNEIPPEN 56



ligger Otmosestan, en typisk kåkstad för hantverkare och arbetare.

Under 1800-talet blev vattenkurer populära som botemedel för allehanda sjukdomar. En Kneippkuranstalt inrättades i den nedre delen av Borgs villastad,



kallad Kneippen. Anstalten fick sitt namn efter en tysk präst och naturläkare, Sebastian Kneipp (1821-97),

som startat en ny form av vattenterapi i Bayern.

Det var arkitekten Werner Northun som fick uppdraget att rita Kneippens kuranstalt, ett badhotell, ett pensionat, en restaurang och ett antal större villor med uthyrningsrum. Badkuranstalten byggdes i morisk stil med lökkupoler och rundbågefönster. Den revs på 1960-talet.

De flesta av kuranstaltens byggnader låg koncentrerade kring Kneippgatan. Det var sammanlagt 28 hus varav ett 20-tal är bevarade. idag kan vi se det stora pensionatet, arrestlokalen samt större och mindre villor, några med balkonger för badgästerna.

Northuns arkitektur har fornnordisk influens. Här finns fjällspontpanel, liggande träpanel, fantasifulla torn, verandor och luftningsbalkonger. Skorstenarna är särpräglade på flera av villorna. Husen pryds av kupoler och profilerade snickerier.

Kneippen hade ett eget vatten- och utsiktstorn som låg högst uppe på Hultet. Hultet var en nöjespark med en friluftsscen. En stockstuga flyttad från Kvillinge och inhysta husdjur lockade besökare. idag är Hultet ett parkområde.

Kneippkuranstalten besöktes av fint folk från när och fjärran under 20 år. restaurangen hade sin matsedel tryckt även på ryska. Men kurläkare Johan O A Bergqvist var eldfängd och fick en del otalt med myndigheterna. Kneippkurer blev snart omoderna och 1918 lades badkuranstalten ned.



KNEIPPEN 58

Villa Linnea (1) bildar en imponerande fond vid Vägträffen. Med sin gröna panel och runda torn är den en god representant för den fantasifulla arkitekturen i Kneippen.

Villa Korshaga (2) från 1897 är ett mörkt hus med liggande panel i bottenvåningen och fjällspont i övervåningen, många takfall och Northuns typiska skorstenar. Här fanns tidigare flera luftningsverandor för kurgästerna men de är nu inbyggda.

Villa Onni (3) (W Northun) uppfördes 1898 i växlande liggande och stående träpanel i bottenvåningen och fjällspont i övervåningen. Huset byggdes med inackorderingsrum och luftningsverandor för bröderna Nermans moster Josephine Nordberg. Namnet Onni fick villan efter en älskad hund. Onni betyder lycka på finska.





På den lägsta nivån utmed Kneippgatan ligger det lilla pumphuset (4) i liggande träpanel. Det fungerade också som arrestlokal vid fylleri.

Stora Pensionatet (5) (W Northun) ligger högt och imponerande vid Femöresbron. Entrén är i huggen sten och gaveln kröns med två magnifika torn.

Det är nu ett bostadshus med originella lägenheter åt alla väderstreck. Huset köptes av HSB 1936 och blev ett av rörelsens första projekt i staden. Borgs villastad och Kneippen tillhörde Borgs socken ända till 1936 då området anslöts till Norrköpings stad.



Mitt emot Stora Pensionatet ligger en putsad villa i 1890-talsstil, Strömsborg (6). Den har tegeldetaljer runt fönster och hörnkedjor. Fönstret i mitt-partiet är stort och magnifikt.

Villa Strömshäll (7) är en större putsad byggnad från 1900 ritad av Werner Northun. Den har tydliga jugenddrag kring portal och ett fantastiskt burspråk i trä på kor-tsidan mot Villa Vega (8).



KV KLINTEN OCH DE ENGELSKA RADHUSEN 60



Trä DGÅR DSSTADEN
idéerna om hur människor skulle bo
i mindre hus med trädgårdar runtom
spreds från England i slutet av 1800-
talet. i Norrköping finns det flera fina
exempel på den svenska trädgårdsstaden.
Husen är tillkomna 1900-30. Här finns
villor, tvåfamiljshus, radhus och hyreshus

i två eller tre våningar.

Som namnet trädgårdsstaden anger skall bostäderna ha tillgång till en privat trädgård intill en mera allmän grönska. Det finns ofta växtlighet både på framsidan och inne på gården.

Kvarteret Klinten (1) (Erik Lallerstedt 1922) mellan S:t Persgatan och Nygatan utgörs av radhus och små flerfamiljshus i två våningar kring en gemensam gård. Bostadslängan utmed S:t Persgatan byggdes för



arbetare på Telegrafverket och längan mot Hörngatan byggdes för tjänstemän. Varje hus utmed S:t Persgatan delades av två familjer som hade ett rum och kök. Familjerna hade egen ingång från olika sidor av huset.



Husen har hög kvalitet med klassiska 1920-talsdrag. Lägg märke till dörrarnas mönster och foder, de vita rosetterna och festongerna* ovanför fönstren och smidesdetaljerna vid entréerna. Grindarna är ursprungliga.

Kvarteret Bäckén (2) (Knut Pihlström 1922) är en radhuslänga med jugenddrag med varsamt utformade fasader i ljusa pasteller. Små trädgårdspartier inramar entréerna. En gemensam gång- och körväg skiljer de två kvarteren.

i kvarteret Näcken (3) (Knut Pihlström 1915). utmed Södra Promenaden, ligger en länga med mycket omsorgsfullt utformade radhus, kallade "Lilla London". Taken har glaserat tegel, entréerna är individuellt utformade och de småspröjsade fönstren ger ett hemtrevligt utseende. Här finns både en nyttoträdgård på baksidan och en paradträdgård ut mot Södra Promenaden.





Söderstaden byggdes på 1920-talet. Uppdraget att rita en plan för att utvidga Norrköping gick först till de välkända stadsplanerarna Per Hallman och Fredrik Sundbärg. Planen omfattade Söderstaden fram till den ringväg som kallas

Albrektsvägen. Det var tänkt att hela Söderstaden skulle byggas ut så här men nya tankar kom att ta vid. Den nye stadsarkitekten Kurt von Schmalensee var en ivrig anhängare av de funktionalistiska idéerna. Trädgårdsstaden ersattes av lamellhus.

Men utmed gatorna Trozelligatan, Petter Swartzgatan, Lidén- och S:t Olofsgatan (1) kan vi njuta av småstadsmässiga och omväxlande stadsbilder, som är fina exempel på trädgårdsstaden. Gatorna böjer sig

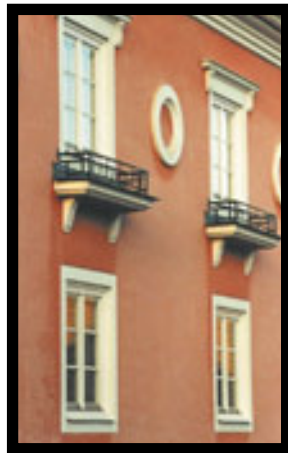




och vidgar sig till torgliknande planteringar t ex vid Broocmansplan (2) och Hertzmansplan (3). inne på de gröna gårdarna finns blommande träd och buskar, perenner och formklippta häckar. Arkitekturen

ger ett lugnt intryck med sexdelade fönster och detaljer i fasaden efter antika förebilder. Vinden är ofta inredd, taken är brutna och har en bred profil.

Bostadsbristen var skriande på 1920-talet. Fastighetskontoret inrättade nödbostäder för barnrika familjer i skolor och stadshus. Hyresgästföreningen i Norrköping byggde sin första bostadsförening i Kvarteret Kalven (4) (Knut Pihlström 1924). Lägenheterna var små och genomgående. De flesta bestod av ett rum och kök med mellanliggande kokvrå utan fönster,



utrustade med vedspis och vit marmordiskbänk. i källaren fanns bad och bykrum för 5-10 familjer samt vedbod och matkällare. Cykelhusen finns kvar på gårdarna. Fasaden är putsad i milda ljusa färger. 1925-26 ritade Knut Pihlström sex liknande hus utmed Lagergrensgatan och Dagsbergsvägen. Även dessa hus tillkom i Hyresgästföreningens regi. HSB byggde, trots protester, arbetarbostäder vid den förnäma Promenaden för föreningen Björkdungen (Edoff 1929). Den tredje våningen är indragen bakom balkonger, ett drag som återkommer hos flera av villorna.

Kvarteret Timmermannen (5) består av fyra bostadsföreningar som byggdes under åren 1927-29. Tre av dessa kom till genom Hyresgästföreningens initiativ. Vid Broocmansplan inramar Standard bf (K.Pihlström 1927) en liten grön plats. Södra bf



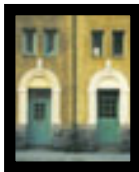
(A Möller 1927) byggdes i privat regi. Här har alla lägenheter på två rum och kök eget badrum.

Huvudentrén mot Lidéngatan tillhör Trygg bf (A Nilsson 1928). Den är monumentaliserad med risaliter* genom alla våningar. Fasaden är i slammat tegel. De största lägenheterna var här på två rum och kök.

En länga med mindre monumental arkitektur med fyrtio lägenheter ligger på S:t Olofsgatan (6) (Knut Pihlström 1926). På ena gaveln finns en separat entré till mangelrummet.



RÖDA STAN OCH KVARTERET BJÖRNEN 66



RÖDA STAN (1) (S E Lundqvist 1917) i Marielundsområdet ligger fyra kvarter som från början skulle ha blivit en stor sammanhängande trädgårdsstad. Röda stan byggdes under bostadskrisens år 1917. Norrköpings stad beslöt att i egen regi bygga ett egnehemsområde för arbetare. Här byggdes friliggande stugor i en våning med inredd vind, dubbelhus med inredd vind och dubbelhus med två fulla våningar, för fyra familjer. Fasaden är faluröd med vita knutar, ett uttryck för tidens nationalromantiska* strömningar. Husen är genomtänkt orienterade och gatorna slutar i en idyllisk plats, Porsgärdet (2), med mycket vegetation.

Utmot Värmlandsgatan mitt emot f d ylleväveriet Järven (3) (i Tengbom 1928-37) ligger några tidiga radhus (4) (Löfgren&Paulson 1900) med slutna fasa-



der mot gatan. Det var bostäder byggda för bättre bemedlade arbetare. Här fanns två rum och kök i vardera våningen och en etta i vindsvåningen. Men tvårumslägenheterna var svåra att få uthyrda. Man



ändrade en del av dem till ett rum och kök samt ett enkelrum. Kvarteret Järven, som ägs av Wihlborgs Fastigheter AB, är under iordningställande för arbete och ett modernt boende. r adhuslängorna (5) mot Thulegatan och Bergslagsgatan

(K Pihlström 1924, Hilding Jansson 1927) är byggda i typisk 20-tals-klassicism*. På baksidan kan vi se de privata trädgårdarna som alla vetter mot en gemensam gång i kvarterets inre.





Ox ELBER GEN 1919-24
Oxelbergen kom till efter en skandinavisk stadsplanetävling om arbetarbostäder 1914. Första priset tilldelades S E Lundqvist och Gustaf Larsson. Deras förslag omarbetades senare av stadsingenjören John E Pettersson. Södra delen av Oxelbergen byggdes ut som en trädgårdsstad (1) med

småstugor, dubbelhus och flerfamiljshus på rad. Dubbelhusen har fantasifulla entréer med småspröjsade fönster i dörrarna, takfallet är brant och takkupor är vanligt. Området i sydost reserverades som egnahemsområde för arbetare. Husen ligger i mjuka svängar och här och var vidgas gatan till en öppen plats med grönska som vid Fågelsången (2).





Vi kan njuta av de romantiska fasaderna i stående träpanel i kombination med de fantasifulla förstukvistarna. Många av husen har under senare tid fått nya fasader och fönster, vilket tyvärr stör helhetsintrycket. Kring det gamla Oxelberget (3) anlades en vacker park. En del av sluttningen mot söder sköts numera som ängsmark med värdefull flora. Mitt emot parken ligger två gedigna villor (4) i klassicistisk* stil av Werner Northun (1923).

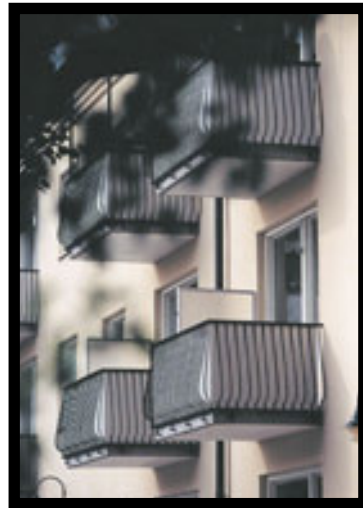


SÅPKULLEN OCH ALBREKTSVÄGEN 70



Bebyggelsen vid Såpkullen och Albrektsvägen ritades av Erik Ahlin och Bertil Ringqvist 1949-51. Långt in på 1940-talet var bostadsstandarden mycket låg i Norrköping. Det kommunalägda bostadsföretaget Hyresbostäder byggde då lägenheter på Såpkullen. Såpkullens tre höghus var

de första 8-våningshusen utanför Stockholm. Men Såpkullen sträckte sig också längs Albrektsvägen med 28 trevåningshus med 741 lägenheter, som till övervägande delen var tvåor. Husen utmed Gamla övägen och Albrektsvägen mot idrottsparken har hög arkitektonisk klass med fina detaljer i tegel och puts. Vi kan njuta av välgjorda smiden i de franska balkongerna och i entréerna.





Husen är goda exempel på folkhemmets byggande, där uppfinningsrikedom och omsorg i detaljerna har varit vägledande. Två av höghusen pryds vid entréerna av stenreliefer (Bibi Breger 1951).

En samlingssal, Albrektssalen, kom till i en liten centrumbildning tillsammans med postkontor, bank och livsmedelsaffär.

i ett av höghusens källarvåning inreddes en lek-skola och rödluvans barnkrubba byggdes i gult tegel på andra sidan Gamla övägen.





Ljur A
(Erik Ahlin, Bertil
r ingqvist)
Stadsdelen Ljura med
den stora centrala par-

ken (trädgårdsarkitekt Erik Anjou) stod färdig vid mitten av 1950-talet. Dessförinnan hade Ljuraområdet varit åkermark under Ljura Gård.

Området avgränsas av Albrektsvägen, Dagsbergsvägen och Ljuragatan. idag ligger Ljura relativt centralt. Ljura är ett vackert barn av sin tid. Här förverkligades det svenska folkhemmets dröm om goda bostäder omgivna av natur, sol och frisk luft. Här planerades ett helt litet närsamhälle för de boende med affär, kemtvätt, skola och postkontor.





Ljura var det första området som i början av 1950-talet planerades helt bilfritt. Lägenheterna var små men standarden var så god att lokaltidningarna skrev om lyxbostäder. Husen är s k

lamellhus i tre-fyra våningar grupperade så att det bildas gårdar som öppnar sig mot parken. De flesta hus är i rött tegel eller har putsade fasader. Byggnadsmaterialet betonas i tegelarbeten och smide.

i området byggdes också 44 småhus utmed södra delen av Ljuragatan.

Den stora parken i "Stockholmsstil" med generösa gräsrum, utgjorde en säker gångväg för barnen till skolan och en lekplats efter skoldagen. idag har den



ursprungliga parken arbetats om och flera nya aktiviteter och arrangemang skall göra det lättare för de boende och andra Norrköpingsbor att njuta av den. Ett nytt bostadskvarter har byggts här 1991-92.

Nu⁶⁴

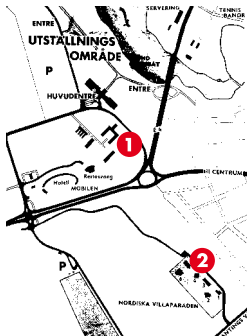
Utställningen Nu 64 var en stolt satsning för staden under några sommarveckor år 1964. Utställningen var uppbyggd på området kring Motala Ström vid Himmelstalund och E4. Ett stort område med mässhallarna (1) i centrum fylldes med vita tält där tusentals utställare exponerade det senaste inom teknik, industri och kultur. Flera inslag hade byggnadsintresse. Utbyggbara sommarstugor lanserades. De köptes i paket efter utställningens slut.

En tävling för bostadsområdets uterum resulterade i Ektorpsområdets utformning med 2 200 lägenheter.

Under en av de sista festkvällarna, bland annat med Lasse Lönn Dahl och Towa Carson, inkluderade biljetten en gratis hamburgare. Det lockade så mycket folk att kökstältet rasade.



”Framtidsvillorna” på Nordengatan betraktades som oerhört moderna när de byggdes till utställningen Nu 64. Stiftelsen Hyresbostäder ledde projektet. Man ville visa på ett nytänkande och ge nya impulser till 60-talets villamarknad som sågs som stel och tråkig. Utnga nordiska arkitekter inbjöds. De lade stor vikt



vid materialval, enkla och praktiska planlösningar, öppenhet och kontakt med naturen. Marken planerades av trädgårdsarkitekt Gunnar Martinsson så att schaktmassor som blev kvar efter bygget kunde omvandlas till konstgjorda kullar och förstärka det avskiljda och privata. Norrmannen Sverre Fehns hus (2) blev mest diskuterat. Det skiljer sig klart från sina grannar genom sin lanternin på taket och sin korsformade plan. Väggytorna är uppbrutna i stora fönsterytor. invändigt dominerar tegel och furu.



ARKITEKTER I NORRKÖPING 76



Carl Theodor Malm
(1815-1890).

En av Sveriges första stadsarkitekter. Verksam i Norrköping 1842-1885.

Det var under Norrkö-

pings mest expansiva tid som Malm fick möjlighet att rita skolor, industribyggnader, parker och offentliga byggnader. Han arbetade i nyklassicism* och nyempire* med ljusa putskulörer och klassiska detaljer.



Theodor Glosemeyer
(1832-1886).

Utbildade sig i Berlin och var tillfälligt stadsarkitekt i Norrköping 1885-86. Han ritade industribyggnader kring

Strömmen till exempel Drags ullenmagasin, men även sjukhusbyggnader som Lennings sjukhem och bostäder. Han introducerade nyrenässansen* i Norrköping, men arbetade också i nyklassicistisk* stil.



Karl Flodin
(1857- 1930).

Stadsarkitekt 1886-1928.

Karl Flodin ritade skolor bland annat Matteusskolan (1895), affärs- och bostadshus under

1880- och 90-talen. Han behärskade nyrenässansen* men även jugendstilen* som han mötte på världsutställningen i Paris 1897.



Arkitektfirman

Löfgren&Paulsson verkade i staden under 10 år. Gustaf Paulsson född i Skåne 1862, kom till Norrköping med firman L&P 1892 och avled

1939. Han var verksam även i byggnadsnämnden och lasarettsdirektionen.

L&P ritade många bostadshus, Sandbyhov och Philska skolan. Kvalitet och omsorg i mur och detalj var utmärkande.



Werner Northun

(1865-1936).

var verksam i Norrköping under flera decennier och hade många uppdrag både i Östergötland och Sörmland.

Han arbetade i staden från 1896 under 30 år och behärskade de moderna nystilarna på 1800-talets slut, nationalromantik* och jugendstil*. Han har ritat banker, bostadshus, villor och textilindustrier, bl a Norrköpings vattentorn och Grand Hotell. Flera byggnader som byggdes till Kneippkuranstalten ritades av Northun.



Knut Pihlström

(1875-1940).

Han var verksam från sekelskiftet till omkring 1920-talet. Han arbetade i nationalromantisk* stil

och i jugendstil* med stor materialkänsla. Han har gjort industribyggnader, villor och bostadshus i trädgårdsstadsanda i Söderstaden och utmed Södra Promenaden.



Carl Bergsten,
(1879-1935)

T f professor vid Konsthögskolan. Verksam i Stockholm men uppvuxen i Norrköping. Carl Bergsten gjorde

tidigt en betydande studieresa till Tyskland och Wien som gav honom inspiration till en modern avskalad wiensk jugendstil*. under åren 1906-12 ritade Bergsten tre betydande byggnader i Norrköping: S:t Olofskolan, Skandinaviska kreditaktiebolaget och Litografen. Carl Bergsten ritade Liljewalchs konsthall i Stockholm 1917. De unga arkitekterna betraktade "Laxlådan" som en av milstolparna till den moderna arkitekturen, baserad på betong.



Anders Möller
(1887-1970)

född i Norrköping. Från 1912 anställd i Sankt Petersburg och Helsingfors. Egen verksamhet i

Norrköping fr 1922. Anders Möller har ritat villor, radhus, bostadsrättshus och även institutioner som tennishallen i 1920-talsklassicism*. Anders Möller ritade byggnader med hög kvalitet och fina proportioner.



Kurt von Schmalensee
(1896-1972)

Stadsarkitekt 1929-61. Han tillhörde den första generationen funktionarlist* som satte sin prägel

på Norrköpings nya förstäder. Kurt von Schmalensee arbetade också med nya stadsplaner för stadens utbyggnad. Schmalensee ritade Norrköpings konstmuseum, Brandstationen och Matteusgården vid Norra Promenaden samt Krematoriet.

Han har också restaurerat flera kyrkor, bl a S:t Olai, Hedvigs kyrka, östra Eneby och Matteus kyrka.

nyklassicism, nyantik stil eller empire – arkitektonisk stil från tidigt 1800-tal som har sina förebilder i den grekiska antiken. Stilen präglas av symmetriska, enkla former och ljusa färger, tempelgavlar och kolonner på viktiga byggnader.

nyrenässans – en av 1800-talets nystilar där man inspireras av den italienska renässansen. Putsade fasader med klassiska element och livligt skuggspel kring fönster och portomfattningar.

jugendstil – utvecklades kring 1900 och bröt mot de under 1800-talet dominerande nystilarna. Man föredrog hantverksmässig kvalitet, naturformer, ljusa färger och dekorativt gjutjärn.

wiensk jugend – en stram, geometrisk variant av jugendstil.

nybarock – nystil kring 1900 som går tillbaka på 1600-talets barockarkitektur.

nationalromantisk stil – dominerade under 1910-talet, ofta med fasader i mörkt tegel, natursten eller i falurött trä. Husen har branta takfall och småspröjsade, vitmålade fönster. Man söker förebilder hos äldre svensk, engelsk och tysk arkitektur.

1920-tals klassicism – i Skandinavien vanlig stil under 1920-talet. Man gick tillbaka till det tidiga 1800-talets arkitektur med enkla former, symmetri, enhetlighet och lugn. Släta putsade fasader med sexdelade fönster i liv.

funktionalism – fr 1930. (funkis) Präglas av enkelhet och saklighet. Byggnaderna är geometriska volymer som skall ligga luftigt och ljust. Släta ljusputsade fasader ibland med fönster i hörn. På 1940- och 1950-talen återgick man till tegel och mera traditionella former.

modernism – annan term för funktionalism.

nybrutalism – arkitektonisk stil som framhäver rå betong och tekniska installationer, 1950-70-tal.

ankarjärn, ankarslut – tvärgående korta stänger synliga i fasad. Deras funktion var att fästa olika byggnadsdelar vid varandra.

festonger – dekorativt element i form av ett nedhängande band av t ex blad, blommor eller frukter.

frontespis – förhöjt mittparti ovanför taklisten. Ofta som en gavel. Se Tesdorpfiska huset.

förkroppningar – utskjutande volymbildning av t ex bjälklag.

gesims – horisontellt listverk på putsade fasader, ofta under fönstren eller mellan våningarna.

kolonn – fristående rund pelare, särskilt vanlig i den klassiska arkitekturen.

lamellhus – fristående, relativt smala hus med flera trappuppgångar vanliga fr 1930-talet.

lisen – vertikalt, slätt murband, som liksom en pilaster skjuter ut lite från fasaden men saknar både kapitäl och bas (t ex Lidéngatan).

löpande hund



meanderbård



pilaster – flat väggpelare med bas och kapitäl (t ex Skandiabiografen).

reveterad – trähus med putsad yta (t ex Hedvigs prästgård).

risalit – svagt framskjutande parti av en fasad, genom byggnadens hela höjd ofta genomfört som en betoning av fasadens mittparti.

rusticerad – del av putsfasad, ofta sockelvåning, utformad som grova stenblock.

spetsbågar – spetsiga valvbågar, typiska för gotisk arkitektur.

strävpelare – pelare på en gotisk byggnads utsida. Den tar upp sidokrafter från välvda tak.

sågtandstak – användes på envånings äldre industribyggnader för att få ljus inne i en stor byggnad utan väggfönster.

tympanongavel – triangulärt, plant fält högst uppe på gavel.

tänkespråk – kloka ord.

valmat tak – tak med avfasade kortsidor så att gaveln ej går upp motnocken.

Boken om Norrköping.

1978, Birgit Gejwall-Seger.

Stad i Nöd och lust. 1983, Arne Malmberg.

Norrköpings historia. 6 vol.1965-76,

red. Björn Helmfrid.

Miljöer och hus i Norrköpings innerstad.

Kulturkommitténs förslag 1973.

Industrilandskapet vid Strömmen i

Norrköping, västra och östra delen.

1981, 1984, Norrköpings kommuns utredningskommitté.

Norrköpings Industrilandskap vid Motala

ström. 1997, Bonnie Festin.

Carl Theodor Malm 1815-1890.

1980, Kerstin Sandberg.

Werner Northun, en provinsarkitekt kring

sekelskiftet. 1992, Kerstin Sandberg.

Vi byggde Norrköping. Norrköpings byggmä-

tareförening 1894-1994.

Till allmän nytta.

Hyresbostäder 50 år 1946-1994.

Bostäder åt alla. Hyresgästföreningen 50 år.

inga-Lill Johansson.

Östergötland 1974. Meddelanden från öster-

götlands län och Linköpings stads museum.

Björn Helmfrid.

Byggnadsminnen i Östergötland,

Länsstyrelsen. 1984, Anders Moderatho.

Trädgårdstaden. 1994, Johan r ådberg.

Den moderna stadens födelse. Svensk arkitektur

1890-1920. 1990, Eva Eriksson, Ordfronts förlag.

Arkitekturtermer. 1976, Jan Torsten Ahlstrand,

Studentlitteratur.

Byggnadernas särdrag. En stilhistorisk handbok,

1880-1960, Boverket.

FLEr PLATSEr ATT Sö KA Ku NSKAP:

Norrköpings stadsmuseum, referensbibliotek.

Norrköpings stadsarkiv.

Norrköpingsrummet på

Norrköpings stadsbibliotek.

Stadsbyggnadskontorets planenhet arbetar bl a

med bebyggelseinventering.

ö stergötlands läns föreningsarkiv i Folkets hus.

SPONSORER 82



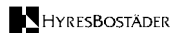
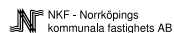
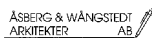
HSB Östra Östergötland



Fiskeby Board



BRUNSKOGS ■ ARKITEKTKONTOR



Arkideon & Gurnal
Arkitekter



© Stadsbyggnadskontorets planenhet och Norrköpings stadsmuseum. ISBN nr. 91-970872. Text: Bonnie Festin • Layout och produktion: Anfang Reklambyrå AB
Perspektivkartor: Anna Erneholm och Ragnar Olsson. Foto: Calle Slättengren • Tryck: NovaPrint • Äldre bildmaterial tillhör Norrköpings stadsmuseum och Stadsarkiv
samt Norrköpingsrummet.

